

Wjele řečow – žana zwada!

Bóh řečeše, jako chcychu ludžo Babelsku wěžu twarić:

„Hlej, woni su jedyn lud a maja wšitcy jednu řeč, a tole je započatk jich džěła. Nětk njebudža chcyc přestać z ničim, štož su zamyslili činić. Tuž stupmy dele a změšejmy tam jich řeč, zo by jedyn druhého njerozumił.“

1 Mójzas 11,6–7

Ludžo w Jerusalemje so stróžichu, hdyž slyšachu swjatki wučomnikow:
„Kak pak, zo jich slyšimy kóždy w swojej řeči, w kotrejž smy narodženi?“

Japoštołske skutki 2,8

Wšelakorosć řečow zwisuje z hrěchom čłowjestwa. Na spočatku mějachu wšitcy samsnu řeč. Tola potom chcychu sej mjeno činić z monumentalnej wěžu, kiž by hač do njebjes sahała. Mamy w stawiznach mnoho přikładow za to, zo so někajki diktator jako wšehomócný widzi a swoje mysle w gigantiskej architekture zwoprawdža. Nero bě sej natwaril hoberski palast z mjenom „Domus aurea“ – Złota chěžka. Jeje centrum běše 40 metrow wysoka postawa diktatora, kiž bě křesćanow surowje přescěhował. Hitler sonješe wo monumentalnych twarjenjach w Berlinje, kotryž chcyše přemjenować na „Germania“. Stalin da 1932 zwottorhać katedralu Chrysta Wumóžerja, zo by naddimensionalny palast z pomnikom Lenina postajić dał. Čłowjek, kiž chce so Bohu runać, trjeba nadčłowjeske twarjenja, kotrež su wuraz mocy. Wěmy však tež, kak so wšitke tajke sony wo Bohu runym čłowjeku skónča: we wulkej bėdže, po kotrejž so monumentalne pomniki spotorhaja.

Bohu so plan natwara Babelskeje wěže njespodobaše. W bibliji steji, zo zamučić řečenje čłowjestwa. Jedyn hižo njerozumješe druhemu. Babelska wěža so njedotwari. Tole móžemy symbolisce rozumić. Přeco, hdyž něchtó spyta jednotne knježstwo nad prawje wjele ludžimi docpěć, zastupi někajke zamučenje. Kónc wšelakich diktatorow sym hižo naspomnił. Tež w hinašich wobłukach so podobneho stawa. Zjednočena Europa – kajki krasny to són! Tola potom zastupi nadměrne regulowanje wšeho móžneho, štož so wosebje

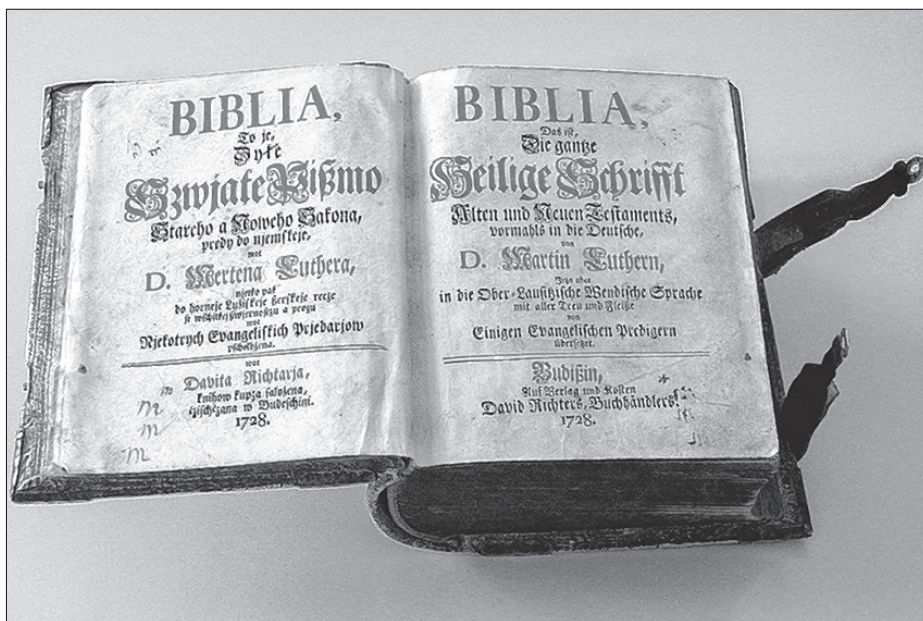
Jendželčanam njespodobaše. Nětk wustupja z Europejskeje unije.

Swjatki stawaše so něšto, štož bě jasny napřećiwk k natwarej Babelskeje wěže. Boži Duch přiřdže na japoštołow, kotřiž móžachu nadobo we wšelakich řečach řečeć. Dołha je lisćina ludow, kiž so kóždy swjatki z biblije čita. „... Partscy a Mediscy a Elamitiscy a kiž my bydlimy w Mezopotamskej a w Židowskej a w Kappadociskej, w Pontiskej a Aziskej, w Frygiskej a Pamfyliskej, w Egyptowskej a na stronach Libyskeje při Kyrenskej ...“ Wšitcy slyšachu ewangelij w swojej maćernej řeči. Wotmoł-

wa cyrkwyje na wšelakorosć řečow a na zwady mjez ludami njeje zawjedženje jednotneje řeče, kotruž dyrbyja wšitcy nawuknyć, ale nawuknjenje wšelakich řečow přez posołow ewangelija.

Přez reformaciju dósta so tutón swjatkovny Duch tež k nam Serbam. Lutherowe žadanje bě, zo ma kóždy ewangelij w swojej maćernej řeči slyšeć. Zložil so při tym na swjatkovny Duch, kiž bě wot přenjeno dnja cyrkwyje wozjewjenje ewangelija w maćernej řeči zmóžnił.

Džakownje spominamy lětsa na reformaciju. Serbja su přez nju dóstali swoje pismowstwo: katechizm, spěwarske a bibliju. Řeč so wobchowala a dóndže k měrliwemu zhromadnemu žiwjenju mjez Serbami a Němcami, k mjezsobnej integraciji. Wujudnanje mjez ludami – wone je móžne. Swjatkovny Duch, Boži Duch to zmóžnja. Jedne wuměnjenje za to je nawuknjenje řečow přez tych, kiž maja zamołwitosć w cyrkwi a w politice. Druhe pak je te: Nichtó nima so sam za Boha měć, ale ma so Bohu klónić a jemu česć dać. **Jan Malink**

Prěnje wudaće serbskeje biblije z lěta 1728

Lube džěci!

Sće so hižo raz prašeli,
kak su přeni křescenjo
sčyła wo žiwjenju Je-

zusa zhonili? Slědowaca stawizna wo
tym powěda:

Timon ma mały wobchod w bliskosci templa w Jerusalemjce. Předawa pasy, zaspinaki a druhe džěle z kože. Džensa chce swój wobchodžik cyle dypkownje zawrěć. Posledni kupc zapłaći a woteńdže. Timon wšitko zrumuje a zawrě durje. Chce mjenujcy k domej Teofilusa hić, kotryž leži na druhim kóncu města. Tam zetkaja so džensa wječor křescenjo.

Kóždy wječor so zhromadźuja, ale přeco w druhim domje. Džensa wočakuja Pětra. Na to so Timon wjeseli. Pětr wšitke stawizny wo Jezusu wosebje derje znaje. Wujasni potom, kak je Jezus to abo tamne měnił. Powěda tež wo žiwjenju Jezusa, wsako bě jedyn z jeho wučomnikow.

Po puću k Teofilusej zetka Safiru. „Měr budź z tobu“, postrowi ju.

„Měr budź z tobu, Timono. Dyrbimoj chwatać, hewak přińdžemaj přepozdže“, praji Safira. „Sym hižo z prihotami za jutřiši wječor započala. Sće wsak jutře pola nas. Mój muž Simeon budže tež pódla. To so wosebje wjeselu. Pola nas doma je so wjele změniło. Jako započach do Jezusa wěrić, je mje Simeon wusměšował a na mnje swarił, hdyž džěch na naše wosadne

wječorki. Ale potom dyrbjach jemu wo tutej wječorkach powědać a wo Jezusu. Před krótkim mi rjekny: „Přińdžće tola jónu k nam!“ Wjeselu so hižo na jutře wječor.“

Mjeztym docpějetaj Timon a Safira dom Teofilusa. Stwa je poľna. Teofilus wšitkich wita a praji: „Pětrje, wjeselimy so, zo sy mjez nami!“

Pětr stupi dosrjedža a rjekny: „Najprjedy chcu we wot druhich wučomnikow a wot druhich wosadow strowić. Wjeselimy so a dźakujemy so Bohu, zo džěń a wjac ludźi do Jezusa wěri. Kóždu njedzělu wjele dorosćenych, młodostnych a džěci wukřćijemy. W Jerusalemjce a wokolinje mamy nětko hižo někotre wosady. Na tym spóznamy: Jezus je žiwy. Powědajće tež druhim wo Jezusu a dopominajće so přeco zaso na to, što je wón prajił a činił.“

A potom powěda Pětr, kak bě Jezus Cacheja zetkał a pola njeho wječerjał.

Timon znaje stawiznu hižo, tola słuha na kóžde słowo. Po tym so ludžo z Pětrom wo njej rozmoľweja. Chcedža tež wědžeć, što stawizna za nich rěka.

Na kóncu so zhromadnje modla a swjeća Bože wotkazanje. Wšitcy su wjeseli.

Ducy dom Timon a Safira hišće jónu wo wšem rěcitaj. „Měr budź z tobu, Safira!“ rozohnuje so Timon a Safira wotmoľwi: „Měr budź z tobu, Timono! Hać do jutřišeho.“

Gabriela Gruhlowa

Po stawiznje z knihi: „Wir gehören zusammen“, Evangelische Verlagsanstalt 1985

71. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 1. a 2. julija w Tšupcu

„Na spočatku bě słowo“

sobotu, 1. julija

14.00 hodź. němsko-serbska nutrnosc při pomniku Mollera

14.30 hodź. swačina w hosćencu a přednoški na temu „Reformacija w Serbach“

njedzělu, 2. julija

10.00 hodź. swjedženska namša z Božim wotkazanjom a předstajenjom

„Liturgije Trinitatis“, zdobom kemše za džěci

12.00 hodź. wobjed

13.00 hodź. pisany wosadny program

14.30 hodź. koncert z chórami z Delnjeje a Hornjeje Łužicy

16.00 hodź. zakónčenje z pozawnowymi chórami

Wšitkich Serbow wutrobnje na cyrkwinski dzeń přeprašujemy. Rozbłós RBB a MDR kemše wusylatej.

Pokiwy

Přednošk wo Měrcinku

Składnostnje lětušich 200. narodnin Jana Awgusta Měrcinka přednošujetaj mandželskaj Wolfgang a Mechthild Opelec z Berlina pjatk, 9. junija, w 20 hodź. w bywšej sotrowni w Małym Wjelkowje wo serbskim misionaru. Dom sotrownje namaka so při nawsy zboka Ochranowskeje cyrkwy.

Bjesada ze spěwanjom

Přeprašujemy wutrobnje wutoru, 13. junija, we 18.30 hodź. na spěwanje při wohenju do Wuježka pola Krygarjec na łuce.

Bukečanska bjesada

Serbski domizniski dzeń

Njedzělu, 18. junija, wotměje so 10. domizniski dzeń, tola nic kaž dotal we Wojerecach, ale w Sprječcach. Po kemšach z Božim wotkazanjom, kotrež započinja so w 10.00 hodź.,

podadža so wobdźělnicy do Noweho Města na wobjed. Popołdnu budže tam pisany program wšelakich kulturnych skupinow. Tradicionalne zakónčenje z balonkami w serbskich barbách je planowane za 16.00 hodź.

Serbski bus

Wutrobnje přeprašujemy na jězbu Serbskeho busa njedzělu, 2. julija, do Tšupca na Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń w Delnjeje Łužicy. Wotjědźemy, da-li Bóh, w 7.00 hodź. w Budyšinje na Schliebenowej dróze při parkowanišću. Wobjed a kofejpiće změjemy po na cyrkwinski dňach zwučenyj wasnju. Wróćimy so wokoło 18.00 hodź. do Budyšina. Jězba płaci 10 eurow na dorosćeneho a 5 eurow na džěćo. Přizjewce so prošu pola Měrcina Wirtha w Budyšinje (tel.: 03591 605371, wodnjo tež 03591 497226). **Handrij Wirth**

Serbski kónc tydženja

Lětuši serbski ewangelski kónc tydženja wotměje so wot pjatka, 13., do njedzěle, 15. oktobra 2017, w Hainewalde pola Žitawy. Přebywanje budže w tamnišim „Eurohof Dreiländereck“. Za dorosćenych płaci kónc tydženja 50,00 eurow, za džěci a młodostnych wot 3 do 18 lět 20,00 eurow. Zajimcy wšěch generacijow su wutrobnje přeprašeni. Dalše informacije podawa a přizjewjenja přijimuje fararka Jadwiga Malinkowa w Slepom (telefon: 035773 998244, mejlka: j.mahling@kkv-sol.net. **Jadwiga Malinkowa**

W Michalskej cyrkwi wo Serbskich cyrkwjach

Wustajeńca „Serbske cyrkwy mjez Lubijom a Luborazom“ wotewrjena

Po serbskich kemšach njedzeli, 7. meje, wotewrě so w Budyskej Michalskej cyrkwi pućowanska wustajeńca wo serbskich měšćanskich cyrkwjach. Znaty fotografikar Jürgen Maćij bě ideju zrodził, zestajić tajku přehladku jako wudospoňjenje k reformaciskej wustajeńcy, kotraž so wot měrca w Budyskim Serbskim muzeju pokazuje. W Michalskej cyrkwi wostanje nowa wustajeńca hač do 27. awgusta 2017 přistupna. Po tym chcedža ju w dalšich lužiskich městach pokazać.

Na wotewrjenske zarjadowanje, kotrež kantor Danny Schmidt z piščelowej hudźbu zahaji, móžeše direktorka Serbskeho muzeja Christina Boguszowa na 30 zajimcow witać. Serbski superintendent Jan Malink přednjese někotre mysle k wuznamnej Serbskich cyrkwjow, kiž běchu po reformaciji nastali a so z přenimi serbsku rěč spěchowacymi institucijemi stali. Andrea Pawlikowa, kuratorka reformaciskeje wustajeńcy w Serbskim muzeju a zdobom pućowanskeje wustajeńcy wo Serbskich cyrkwjach, poda zawod do přehladki, kotryž tule dokumentujemy: **T.M.**

„Njeh je mój ert napjelnjeny z twojej chwalbu a z twojej česću wšednje.“ (Psalm 71,8) Tak rěka Ochranowske hesło za džensnišu njedzeli.

Městna chwalby Božeje w našej maćerščinje běchu přez lětstotki naše domy. Někotre maja tež serbske bibliske hrona na łubjach abo samo přimjeno „Serbska cyrkej“, tež hdyž je wosada dawno hižo přeněmčena. Před lětom narěča mje Jürgen Maćij, hač nochcyli wuhotować wustajeńcu na temu „Serbske měšćanske cyrkwy“. To běchmy runje w přihotach na wustajeńcu „Pjeć lětstotkow. Serbja a reformacija“. Ideja hodžeše so derje do koncepta, natwarić paralelnje k jubilejnej wustajeńcy w Serbskim muzeju ekspoziciju na městnje skutkowanja reformacije w serbskim Budyšinje, w Michalskej cyrkwi, kiž woswjeći za dvě léce swój 400lětny jubilej. Michalska cyrkej bě nimo Mužakowskeje Serbskeje cyrkwy poslednja, kiž dósta w léce 1619 status Serbskeje cyrkwy w kruhu měšćanskich cyrkwjow lužicy.

Nimale 500 lět stutkuje reformacija w Serbach, zahajiwši duchowno-kulturne wuwice z wutworjenjom serbskeje spisowneje rěče. Připadnje 500 krokow zwjazuje Serbski muzej tež z tutym historiskim městnom skutkowanja wuznamnych ewangeliskich fararjow kaž Handrija Lubjenskeho, Ernsta Bohuwěra Jakuba abo Božidara Kaplerja a mnohich dalšich. Hač do léta 1836 swjećachu so tule bjezwuzaćnje serbske kemše. Cyrkej a wosada běštej

wažne srjedžišćo serbstwa w měsće, podobnje kaž bě tole pola tamnych 20 serbskich měšćanskich cyrkwjow lužicy, na kotrež so tu spomina. Wo nich je nazornje tež knjez superintendent Malink w nowej knize LND „Pjeć lětstotkow. Serbja a reformacija“ pisał. Stej to w Budyšinje nimo Michalskeje cyrkwy něhdyša cyrkej swj. Mikławša, džensa ruina na Mikławsku, a cyrkej Našeje lubeje knjenje – jeničkej katolskeje w tutym kruhu. Dale namakachu so Serbske cyrkwy w Baršću, Brylandže, Grodku, Gubinjce, Choćebuzu, Kalawje, Kamjencu, Łukowje, Lubiju, Lubinjce, Luborazu, Mužakowje, Trjebulach, Wětošowje, Wojerecacach, Złym Komorowje, Žarowje a Žemrju.

Na tutym městnje słuša česć iniciatorej

skutkowacy fotografikar Jürgen Maćij je w běhu zaštych lětdžesatkow wjele wustajeńcow a fotografiskich projektow realizował. Jemu je z wutrobitej naležnosću, dokumentować lužiske žiwjenje a domiznu a nam zblížić naše stawizny. Tak je tež projekt aktualnych fotografijow Serbskich cyrkwjow a městnosćow, hdžež su něhdy stali, šansa, so z pozabitej temu zaběrać a wustajeńcu pućować dać. W přenim rjedže najprjedy raz do wosadow něhdyšich a hišće eksistowacych Serbskich cyrkwjow a tak skedźbnic w džensa přeněmčenych abo w Pólskej ležacych kónčinach na něhdyšu serbskosć, kotraž je wažny džěl stawiznow lužicy.

Wutrobnje podžakować chcu so Michalskej wosadže, knjezej fararjej Andreasej

Na wotewrjenskim zarjadowanju pućowanskeje wustajeńcy wo Serbskich cyrkwjach w Budyskej Michalskej cyrkwi

Foto: M. Bulank

wustajeńcy, fotografikarjej Jürgenej Maćijej. Wón so hižo přez 20 lět z cyrkwjemi we lužicy zaběra. Tak měješe 1996 w Michalskej cyrkwi wustajeńcu „Cyrkwje w Hornjej lužicy“. W léce 1999 slědowaše ekspozicija „Serbske měšćanske cyrkwy we lužicy“ w Serbskej cyrkwi w Złym Komorowje, w léce 2000 „Sakralne twarske wumělstwo“ w Choćebuskim Serbskim muzeju a 2002 „Srjedźowěkowske freski w cyrkwach lužicy“ w cyrkwi Našeje lubeje knjenje w Zhorjelcu. Jürgen Maćij wobdźěli so 2003 tež na wustajeńcu „Cyrkwje Delnjeje lužicy“, kiž wotmě so tohorunja w Serbskej cyrkwi, džensnišim Byrgarskim domje, w Złym Komorowje. Swobodnje

Höhne, za hospodliwosć, knjezej superintendentej Janej Malinkej za zawodne teksty k wustajeńcy, sobudžělaćerjam Choćebuskeho Serbskeho muzeja za pokiwy a pomoc při přeložkach do delnjoserbsčiny, wuhotowarce Anke Albrecht, pjenjezdawarjam, mjez nimi Załožbje za serbski lud, a wězo inspiratorej Jürgenej Maćijej, bjez kotrehož wustajeńca w tej formje njeby móžna była.

Njeh su Serbske cyrkwy a wosady a jich wosud inspiracija za přichod pod hesłom lětušeho léta: „Ja chcu wam nowu wutrobu a noweho ducha do was dać.“ (Hez 36,26)

Andrea Pawlikowa

Pyšny kamušk do pismojstwa Dolnych Serbow

„To se jě!“ groni se dolnoserbški, gaž jěža derje słoži. „To se cyta!“ abo „To se lazujol!“ móžo se wjaseliš pši duchnej carobje z nowych knižkow, kótarež jo Ludowe nakładnistwo Domowina łoni lubowarjam dolnoserbškeje literatury hobražilo. „Pisař běch wót młodych lět“ mjenujo se z hušej tšista bokami naglědna zběrka tekstow z pjera fararja Herberta Nowaka (1916–2011). Šykownje jo lektorka Janka Pěčkojca de Lévano 117 krotkich tekstow pó temach zrědowane zestajila. Tak to młogi cytař rady ma: Jěšnica ga móžo bys dlužka, prjatowanje pak lubjej krotke. Pšedstwo „Knižam na drogju“ jo napisala najmłodsza žowka duchownego. Slězy w knižkach namakajomy hužytny dodank: nejważnjše biografiske stacije H. Nowaka. How wšak dežato se dodaš na lěto 1988, až wón jo był sobuzaložar cerkwineje žěloweje kupki Serbska namša, a na lěto 1994 to samske ako člonek Spěchowanskego towaristwa za serbsku rěc w cerkwi z.t. Jogo žowka M. Norbergowa jo to wótnowjenje serbskich namšow z luda samego raz pšuzowała ako „nejwěcej awtentske serbske bazisowe gibanje młodych stawiznow w Dolnej Łužicy“. Toš njedežala pokazka na tej dwě wěcy póbrachowaš, z kótarymaž jo se cěsčony duchowny teke sobu do stawiznow swójojo luda zapisał.

Dolnoserbški pišucycho ga jo w 20. stolěšu była pši wšom radna licba. Ale samo mjazy znatymi a sławnymi dolnoserbškimi procowarjami a procowarkami pówójnskego casa jo jano krađu mało luži, kenž su serbsku rěc we familiji pšidućeje generaciji huspěšnje pšřednili. Nowak wšak słuša, samo mjazy intelektualnymi z hurědnymi znašami serbskeje rěcy, k tym jadnotliwcam, kenž mógu spokojnje groniš, až jich žiši rozměju, což su wóšcy w swójeje słowjańskej mamineje rěcy napisali. Což wón jo prjatkujucy zawóstajil, jo solidna wěc. Což jo na pólu beletristiskeje literatury napisał, pak njedežato se na kuždej stronje kšusa měriš z měricu husokeje literatury kaž pla Fryca Rochy, Mata Kósyka, Jurja Kocha. Ale Nowak wšak jo sam wó sebje měnił, až njejo spisowašel, ale pišucy. Abo kaž mjazy zwěrnymi pišucymi do dolnoserbškeje Pratyje jo pšecy se groniło: awtor. „Herbert Nowak běšo ... jaden z nejzwěrnějšych awtorow našogo domacnego kalendarja. Wón ga jo był měnjenja: „Za Pratyju něčo napisaš, to njejo tak lažko“, pišo rozgłosownica Jutta Kaiserowa w lětosnem februarsem hudašu kulturnego casopisa Rozhlada.

Farař ako krađu dobry znajař rěcy jo kšěł něčo teke gótowaš na literarnem pólu za zachowanje serbsčiny. Pši tom jo wóstał pokornje pši krotkej prozy. How słuša k najpilnějšym pišucym Dolnoserbam. A cytajucy teksty mjazytym šesć lět pó jogo

smjerši, slyšym w slězynje móržgow pšecy hyšči jogo z rozglosa, dolnoserbških namšow a wósobinskih rozgrosow znaty glos a typisku melodiju sadow hulicujućego fararja-awtora.

Nakładnistwo jo k stotym narodninam Nowaka hudało pšegled pšinoskow wšakorakeje gódnoty: Raz se moralizěrujo, raz se prjatkujo, cěsčy se žortujo, młogi raz se zanurijo do specielnego wótrězka stawiznow. Jo wjele biografiskego pšipódlu. Wósobiny serbskeje historije hustupuju. Wótergi jo něčo triwialne, casy pak jo dosć hupominajuće. Ale pšecy jo dobra rěčna lekcija pisneje dolnoserbškeje rěcy. Wjele by ja za to dał, gaby teliko dolnoserbških słowow aktiwnje hužywaš zamógl kaž wón. Generacijam pó Nowaku mógu se jogo knižky pšurucy ako cytańska hucba a mašizna za nahuknjenje dolnoserbščiny na krađu dobrem niwowje. Sobu zaměšanych górnoserbskich póžyčkow jo mało – ga hužywa wěcej razow „domizna“ město „domownja“ (s. 72 a 73).

Se wě, až njamógu howkol na wše cytanja gódně hulicowańka a tšojeńka pokazš. Hubjerjom žedne z tych wót zestajarki pó wšakich temowych hoblukach derje zrědowanych. Ze zajmnyimi rěčnymi hobrotami a hobrazami hurědnijo a mytujo Nowak cytarjeju jogo procu, na pšikład pišucy wó zachadnosći: „Tencas jo pla burskich luži wěcej žiši do šklě glědało nježli žinsa“ (s. 82).

Samo gaž žo wó prjatowanje, njebywa Nowak wóstudny. Wón ma žytku za cytariske rozwjaseńje, na pšikład z fararjom, kenž pši kupanju w žwačach swóje zuby jo zgubił a musašo chylu mimo pšihucownego kumšćnego kusadla prjatkowaš: „Luže njamóžachu se zdžaržas smjaša, pšeto jich pastyř mějašo žinsa taki hynakšy glos. Pónježele dežašo bys zakopowanje. Žatujuće skazachu sebje susednego fararja, aby wósada se njezasmjała pši kašču.“ (s. 38)

Cytajucy hulicowańko „Banany-kup“ (s. 216) som se spomněł na zmkanja awtorow dolnoserbškeje Pratyje a dolnoserbških antologijow w sedymzasetych lětach w gósćenju „Ku slyńcu“, žož jo farař Nowak nejskerjej pšecy pšipódlu był. Spomnějom se, až jo hulicowańko, kaž jo je Nowak z njewózwajonego manuskripta pšibytnym tegdy pšecyčal, na jadnom městnje tšochu hynakše hópšimješe měło. Kup bananow jo twóřila jano ramik za žel, kótaryž bu bóžko wót hudańarja tegdy cěsčowany, to groni hušmarńony. Kra-

du nadrobne južo njewěm, ale awtor jo w teksće skrotka reflektěrował tšašny cas wójny: Na banany cakajucy serbski wejsanař Gerat Kósak hobspomniwo rozgrosno z we wójnje zgubjonym towarjšom, kótaremuž jo ražil frontu měniš, aby tak a tak zejgranu wójnu pšezżywił. Kumpan pak jo se ruskich wójakow bójał. Na to jo gronił w teksće: Ně, tam napšesiwu w grobli ga njejsu Rusy, ale Pólaki, tych se njebój! – Někak tak mam jano raz slyšany tekst Nowaka w spomněšu. Nejskerjej awtentske hugrono takego raza a casa tegdy že njejo było žycone. Toš jo se z jadnanja zgubił rowno ten nejwěcej napněty wótrězk, kótaryž jo jen hucynił zajmny a literarny. Zwóstało jo tekstowe zawobalenje z triwialnym humorom mimo dramatiski statkujućego jědra. Njeměto se to něto pšpšawiš?

W pšinosku „Kak a gdy jo dolnoserbški lud bibliju we mamineje rěcy dostał“ (s. 43) pokažo duchowny ako dobry znajař serbskich stawiznow mjazy drugim na to, až bu južo 1548, jano dwě lěše pó smjerši Mjertyna Luthera, Nowy Testament do dolnoserbškeje rěcy pšeložony. Wón dodajo: „Ale serbski lud běšo tak chudy a pódtłocowany, až toš ten pšeložk žednje njebu šiščany.“ Wót Mikławša Jakubice wótpóglědany šišč njejo se ražil, to jo pšawje. Zawina za to pak njejo žłosnje humyslone pódtłocowanje Serbow, ale nejskerjej zakaz ewangelskich šiščarnjow w lěše 1547 pšez Ferdinanda I. (1503–1564), kótaryž jo wót lěta 1531 był mj. dr. kral Nimskeje. Jakubicowy manuskript jo se toš teke stał z hoprom powšykneho zakaza, pózdžej bu zabyty. Farař Herbert Nowak póda jo w dalšnem teksće zajmny pšegled wó huwišu dolnoserbškego pismojstwa pšedewšym pšez nabóžninske spise a zgónijomy mało znatu zajmnostku (s. 46): „Móje lubowane! Słuchajšo krađu: Mamy wótpóglěd, wótnowotki jaden ewangelium abo snaž celý Nowy Testament w dolnoserbškeje rěcy wudaš (w nowem pšeložku a nowocasnej formje).“ To wšak se, wokoło lěta 1968, bóžko njejo zwopšawžiło.

H. Nowak jo pokažal, kak móžoš pód zwěšćego njedobrymi hobstojnosćami weto serbski wóstaš a se njepowdaš. W Dolnej Łužicy jo to jano mało luži tak wědobnje, zaměrnje a konsekwentnje zwónoželo kaž wón. We tom jo wón mě stawnje był z pšikładom. Teke togodla cytam rady jogo teksty, stawiznicki, prjatkowanja a jogo nowe knižky. Žycym wam pódobne wjasele. A pšikupšo se teke cejdeju „Herbert Nowak wulicujo“, aby na 13 tekstow z nim słuchali, kaž smy jogo cesto w serbskem radiju slyšali.

Werner Měškank, Chóšebuz-Zaspy

knjigly: 320 b., 16,90 €, ISBN 978-3-7420-2373-5
słuchoknjigly: 10 €, ISBN 978-3-7420-2374-2

Historiske fotografije ze Serbow w dwěmaj zwjazkomaj

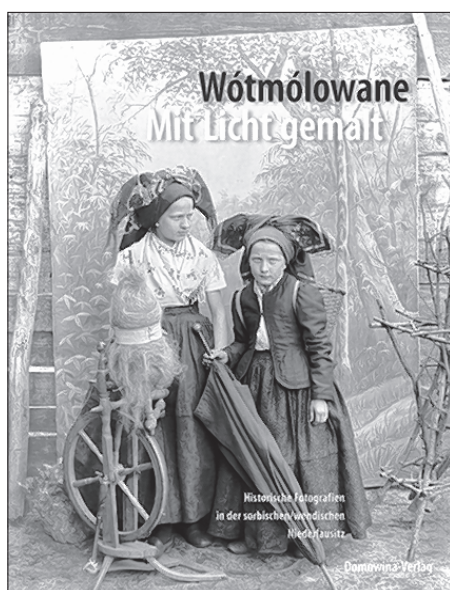
Na nutrkownych wobalkowych stronach zwjazkow „Wotmolowane“ a „Wótmolowane“ su wotčišćane wizitki a nawěški přernih znatych fotowych ateljejow Hornjeje a Delnjeje Łužicy. W jich wabjenskich tekstach namakaš husćišo pokiw, zo chowaja so fotowe platy za dalše skazanki. Mějiceljo ateljejow tworjachu zakład za to, zo móžemy sej džensa hišće fota 19. lětstotka wobhladać. Wone dokumentuja něhdyše žiwjenje: městnosće, twarjenja, wšědne a wosebite podawki, swójbne a druge swjedženje, wosoby a jich drasty. Z tym tworja bytostny přinošk za wuswětlenje stawiznow.

„Ty sy mje wotmolował?“ Tak prašachu so starše žony hišće před lětami, hdyž Jürgen Maćij ze swojej kameru a čornym rubišćom w serbskich wjeskach za motiwami pytajo po puću běše. Wudawaćel rozložuje titul „Wotmolowane – Mit Licht gemalt“ w swojim přinošku wo wuwicu fotografiskeho rjemjesła. Portrety ze „swěću slónca molować“ přez techniku daguerreotypije bě wunamakanje z Parisa a přernja forma fotografije. Kónc lěta 1842 kupi sej Bertha Beckmann z Choćebuza tajki aparat a poskićeše jako přernja daguerreotypistka w Europje swoje poslužby w Drježdžanach.

Hač do kónca měrca tuteho lěta mějachu wopytowarjo Serbskeho muzeja składnosć, sej historiske fotografije we wustajeńcy „Wotmolowane – Mit Licht gemalt“ wobhladać. W februarije ze k tutej wušoľ katalog w Ludowym nakładnistwje Domowina, wobstajacy z dweju zwjazkow, dokumentuju historiske fotografije w serbskej Hornjeje a Delnjeje Łužicy. Wonej tworitej ze swojimi přinoškami w němskej, hornjo- a delnjoserbskej rěči a z wuzwolonymi wobrazami wobsahowy a wumělski cyk.

Historiske fotowe zběrki su wažny fundus muzejow. Wo tym rozprawjatej Martina Nowakojc z Choćebuskeho Serbskeho muzeja a Andrea Pawlikowa ze Serbskeho muzeja w Budyšinje. Zhonimy wo drohotnych dokumentach, kaž je to na př. fotografija Korle Awgusta Kocora z awtografom komponista z lěta 1861. Skupinski wobraz „Sewjernih a južnych Serbow“ z lěta 1877 pokazuje wosom studentow, kotřiž w Lipsku studowachu, mjez nimi Arnošta Muku a Jana Krala z Čemjerc. W zwisku ze Serbskej narodopisnej wustajeńcy w Drježdžanach 1896 nasta wulka ličba profesionelných fotow. Wona steješe pod motom „Póznaj sebje sameho“ a widži so jako zazběh za wědomo zběranje serbskich fotografijow.

Dokładnje analyzuje Marija Měrcinowa aspekty portretoweje fotografije w Serbach wot 19. lětstotka hač k Přernjeje swětowej wójnje. Fotografija bě přeni wizuelny medij, kotryž so tež w Serbach sylnje

rozšěrješe. Carte-de-visite-fotografije z portretami běchu woblubowane motiwy za wosobinske potrjebje a reprezentaciju wot 1860tych lět sem. Džensa su wone wažne swědky za historiske slědženja a něhdyše wašnje fotografowanja. Molowane pozadki, kulisy, rekwizity a kompozitoriske elementy so w běhu časa měnjachu.

Wo přernih Choćebuskich fotografach a ateljejach pisa Dora Liersch. Wosebje Carl Metzner a Richard Klau předstajštaj na swojich wobrazach žiwjenje a wosoby delnjoserbskeje Łužicy. Z napjatosću napjelnjene su swójbne stawizny fotografow Steffenojc swójby w Bórkowach (Ines Neumannojc) a dóńt Mile Höffertowej (Marija Měrcinowa).

W lěće 1845 rodžena a w Michaľskej cyrkwi wukřćena Mila bě najstarša džowka Jana Radyserba-Wjele. Wona wuda so 1867 na Wilhelma Höfferta ze Stralsunda, kotryž bu 1872 na dwórskeho fotografa krónprinca Alberta ze Sakskeje pomjenowany. Dalše dwórske a kralowske predikaty scěhowachu a bórce běchu Höffertec ateljeje ze swojimi filialemi a wotnožkami po cyłym němskim kejšorstwje znate. Mila Höffertowa sta so 1875 z prokuristku Drježdžanskeho hłowneho sydla firmy a wot 1894 bě jeje sobuwosederka. Tola mandželstwo njedzeržeše a hospodarska situacija předewzaća bu nimoměry prekerna. Wysoki dohł po smjerći Wilhelma Höfferta njeda so hižo zamjelćeć. Wudowa a jeje syn a sobumějicel předewzaća buštaj 1904 k wjacelětnemu jastwu zasudzenaj. Trajne slědy pak zawostaja angažement Mile Höffertowej za Serbow wosebje w zwisku z Wustajeńcu sakskeho rjemjesła a wumělskeho přemysla w Drježdžanach 1896. Arnošt Muka bě kontakt k njej nawjazaľ a ju za fotografiske džěla w zwisku z wustajeńcu dobyľ. Tak nastachu fota wo serbskich drastach

wšelakich regionow a wo typach serbskeho twarskeho wašnja.

134 historiskich fotografijow z hornjoserbskeje a 112 z delnjoserbskeje Łužicy su z časa wot srjedź 19. lětstotka hač k 1930tych lětam w zwjazkomaj dokumentowane. Je to wosebite dožiwjenje, w knize listować a sej fotografije woměrje wobhladać. Dalokož znate, su informacije k wosobam abo městnosćam podate. Zo dyrbjachu fotografowani wěsty čas w měrnym stawje bjez hibnjenčka wutrač, je na wobličach hustodosć spóznać. Tajka a hińša škrička charaktara hodži so wučitać. Čim dlěje hladáš, čim bóle wosoby zeznaješ. A druhdy samo začuwaš pohib přichodneho wokomika. Fascinowace su za mnje fota, na kotrychž su ludžo wonka w přirodže abo při džěle we wšědnej drasće „wotmolowane“, kaž na wobrazu „Błóšański rybakař ze synom“.

Doma so rady do starych swójbných fotowych albumow zanurjam. Wotnětka drje budu na fota dokładnišo zhladować – na kompoziciju wobrazu, pozadk abo funkciju swěcy. A snano nadeńdu tež mjena něhdyšich znatych mějicelow fotowych ateljejow.

Knize wo historiskich fotografijach rady doporučam. Wonej podawatej zajimawy a nazorny dohlad do stawiznow fotografije w zwisku z něhdyšim žiwjenjom Serbow. „Wotmolowane / Wótmolowane“ njejsu jenož wosoby a městnosće, ale tež stawizny a stawiznički wokoło našich prjedownikow.

Měrana Cušcyna

Wotmolowane – Mit Licht gemalt. Historische Fotografien in der sorbischen Oberlausitz, wudaľ Jürgen Maćij, z tekstami Marije Měrcinowej a Andreje Pawlikoweje, 164 s., mnoho fotografijow, kruta wjazba, 978-3-7420-2418-3, 19,90 €

Wótmolowane – Mit Licht gemalt. Historische Fotografien in der sorbischen/wendischen Niederlausitz, wudaľ Jürgen Maćij, z tekstami Dory Liersch, Ines Neumannojc a Martiny Nowakojc, 148 b., mnoho fotografijow, kšuta wězba, 978-3-7420-2419-0, 19,90 €

Serbski swjedžen we Wojerecach před 70 lětami

Fotografiske začišće ze swjedženja Domowinskeje župy „Handrij Zejler“ 14. a 15. junija 1947

Na Cyrkwinskim naměšće we Wojerecach před rozpadankami Janskeje cyrkwyje a pódlanskeje fary zhromadźeni wosadni. Mjez nimi su spóznać w přédnim rynku farar Černik w talaru, muž we wobleku z knihu pod pažu (drje wučer Wejak) kaž tež kwasny por ze swojimi přewodnikami a holčkomaj, kiž kwětki sćeletej.

Repro: J. Maćij

W zawostajenstwje Wylema Černika, kotryž bě wot 1946 hač do swojeje smjerće 1958 farar Janskeje wosady we Wojerecach, namakaja so štyri fota z powójnskich Wojerec, kotrež hromadže slušaja a samsny podawk zwobraznjeja. Na třoch z nich je widzeć wjetša skupina ludźi, wočoło sydomydžesačo snadź, kotřiž steja na Cyrkwinskim naměšće před rozpadankami Janskeje cyrkwyje a pódlanskeje fary. Mjez ludźimi nadpadnjetaj w přédnim rynku farar Černik w talaru a muž we wobleku z knihu pod pažu. Na milinowym sćežoru je pričinja tafla, kotraž w ruskej rěči na komandanturu pokazuje. Mjez zhromadženymi su wot džěci hač k staršim ludžom wšitke generacije zastupjene. Ludžo su swjedzensce zdrasćeni, holcy a žony zwjetša w serbskej drasće. Spóznać je tež kwasny por ze swojimi přewodnikami a holčkomaj, kiž kwětki sćeletej.

Na přeni pohlad so zda, jako by so wo serbski kwas w powójnskich Wojerecach jednat. Přeciwo temu pak rěči, zo žadyn braška widzeć njeje, zo njesu – kaž při kwasach zwučene – kwasni hosćo do porow zestupani a zo je nadměru wjele šulskich džěci přitomnych. Štwórte foto skónčnje dwěle na tym, zo móħło so wo serbski kwas jednat, zesylnja: Zhromadźeni su so na puć podali a čahnu wot Janskeje cyrkwyje w směrje na Wojerowske torhošćo: přědku šulske holcy, po tym farar Černik w talaru z kwasarjami a za nimi muž we wobleku z knihu pod pažu a dalši ludžo. Dokal woni chcedža? Při blišim wobhladanju zda so scenerija bóle na swjedzenski čah podobna być hač na serbski kwas.

Hdy pak su w powójnskich Wojerecach serbski swjedzenski čah wuhotowali?

Domowinski swjedžen 1947

Přeni wulki serbski podawk we Wojerecach po Druhej swětowej wójnje bě Domowinski swjedžen, kotryž so 14. a 15. junija 1947 wotmě. Přihotował bě jón młody, za serbstwo so horjacy Pawoł Nali z Wulkeho Wjelkowa, kotrehož swójba měješe swoje korjenje w Židzinom pola Wojerec. Jako tehdyši sekretar Domowinskeje župy „Handrij Zejler“ so wón prócowaše, serbske narodne žiwjenje we Wojerowskich kónčinach zbudzić. Ze swjedženjom sčeho waše přiklad Kamjenskeje župy „Michał Hórnik“, hdžež běchu hižo léto prjedy, srjedź septembra 1946, župny zjezd w Chróšćicach wuhotowali a hižo dalši za awgust 1947 přihotowachu. Po zahubnych lětach nacionalsocializma a surowej wójnje mějach swjedjenje pomhać, serbski duch mjez ludom wozrodzić.

Wo wotběhu Wojerowskeho Domowinskeho zléta zhonimy z rozprawy, kotruž ⇨

⇒ bě napisał Pawoł Nali a kotraž so w přernim powójnskim čísle Noweje Doby ze 6. julija 1947 wozjewi:

Župny zlět zahaji so sobotu wječor, 14. junija, we Wojerowskim Ludowym domje ze serbskim kulturnym wječorkom. Wustupištej chór a dźiwadłowa skupina z Kulo-wa, swjedžensku narěč měješe Maks Mer-tin, wojnarski mišter a serbski prócowar ze Šćeńcy.

Swjedženska njedźela, 15. junija, witaše so z rańšim kěrlušom, kiž hercy na torhošću zapiskachu. Připołdnju swječachu so w cyrkwi serbske kemše z fararjom Čer-nikom, na kotrychž zaspěwa přeni króc po wójnje serbski cyrkwinski chór pod nawo-dom wučerja Wejaka. Cyrkej bě rjenje wu-pyšena, „jenož něšto wjac ludźi móhło so wobdźelić“, rozprawjer naspomni. Na Wo-jerowskim torhošću župan Jan Haješ z Ła-za potom swjedženske popołdnje zahaji. Pawoł Nali čestnych hosći witaše a měješe hłownu narěč. Po tym zestupa so swjedžen-ski čah, wo kotrymž w nowinskim přinošku rěka: „Bě to wobraz, kiž so docyła njehodźi wopisać. Jedyn wóz krasniši hač druhi a tute drasty! Wutroba spěšnišo bije nad tajkej pychu. Po krótkich narěčach ... so

swjedženski čah na swój puć po měsće po-da. Haj, tutón čah bě woprawdže blyšćaty wjeršk cyleho swjedženja, pokazawši stro-wotu a móc serbskeho holanskeho luda.“ Ze serbskim kulturnym wječorkom a z re-jiemi w Ludowym domje so přeni Domo-winski swjedžen w powójnskich Wojere-cach zakónči.

Jónkrótne fota

K wotběhej swjedženskeje njedźele, kaž ju Pawoł Nali w nowinskim přinošku rysuje, so štyri fota ze zawostajenstwa fararja Černika derje hodža. Po kemšach so ludžo z fararjom před cyrkwu hromadža a po-tom zhromadnje na torhošću čahnu, hdžež so hłowna manifestacija wotmě a so swje-dženski čah zestaji. Muž we wobleku z kni-hu pod pažu móhł wučer Wejak być, kiž bě ze šulskimi dźěćimi serbske spěwy k wob-rubjenju kemšow nazwučował.

W Budyskim Serbskim kulturnym archi-wje žane fota wo Domowinskim swjedže-nju we Wojerecach 1947 nimaja. Tak drje su wone štyri fota z wobsydstwa fararja Černika dotal jeničke, kiž nam mały začić wo tehdyšim podawku posrědkuja.

Trudla Malinkowa

Zhromadźeni su so na puć podali a čahnu wot Janskeje cyrkwyje w směnje na Woje-rowske torhošće.

Repro: J. Mačij

Džesać lět Serbske domizniskije dny we Wojerecach

Wulke Domowinske swjedženje, kaž w před-chadźacym nastawku wopisany župny zlět lěta 1947, so we Wojerecach džensa hižo njewotměwaja. Tola z cyrkwinskeho wobtu-ka je so w nowišim času zrodžiła nowa tra-dicija: Po tym zo bě so w lěće 2007 Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń we Wojere-cach wotměł, swjeća tam wot 2008 kóždy lěto Serbski domizniskije dzeń. Hač na jedyn – 2015 w Lejnom – běchu so dotal wšitke z kemšemi we Wojerowskej Janskej cyrkwi započeli a po tym ze serbskim swjedženjom wotměnjejo w jednej z wosadnych wsov abo we Wojerecach samych pokročowali. Kemšerjo před Janskej cyrkwu skičachu při tym fotografam podobne motiwy, kaž je na wobrazach z lěta 1947 widźimy.

Zrodženju Serbskich domizniskich dnjow su wjacori kmótrili: Serbske ewangelske towarstwo měješe zmužitosć, Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń lěta 2007 we Wojerecach přewjesć – we wosadze, w ko-trejž bě serbska cyrkwinska tradicija hižo chětro woslabnjena. Ze Zapadneje Něm-skeje pochadźacy farar Joachim Nagel we Wojerecach měješe zajim za to serbske, zrozumi cyrkwinski swjedžen z folklor-nym zwjazca a wosadnych kaž tež towar-stwa na wsach zapřijeć. Serbski superin-tendent Jan Malink z Budyšina po pora-dženym cyrkwiskim dnju namjetowaše, swjedžen podobneho razu kóždy lěto we Wojerowskich kónčinach wotměwac. Nam-jet so zwoprawdži a tak zrodži so 2008

Wojerowčanki na Serbskim domizniskim dnju 14. junija 2009 po kemšach před Jan-skej cyrkwi

Foto: M. Kašpor

tradicija Serbskich domizniskich dnjow we Wojerecach a wokolnych wsach.

W tutym zwisku je naspomnjenja hód-ne, zo beštaj hižo w zašćosći z Wojerec wušłoj wuznamnej impulsaj za serbske na-rodne a cyrkwinske žiwjenje. 13. oktobra 1912 bě so tu załožiła Domowina, kotraž je hišće džensa, po wjac hač lětsotku, třěšny zwjazk serbskich towarstwow. 3. no-wembra 1947, pječ měsacow po swjedže-nju Domowinskeje župy „Handrij Zejler“ w juniju tuteho lěta, bě so we Wojerecach wotměł přeni Serbski ewangelski cyrkwin-ski dzeń, kotryž so bjez přetorhnjenja lětsa 71. raz wotměje. Směmy wćipni być, hač so tež Serbski domizniskije dzeń we Woje-

rowskich kónčinach na tajku dołhodobnu tradiciju wuwije.

Na 10. Serbski domizniskije dzeń su nje-dželu, 18. junija, wšitcy přeprošeni na kem-še do rjaneje tykowaneje cyrkwyje w Sprjej-cach a po tym na serbski swjedžen do No-weho Města.

Trudla Malinkowa

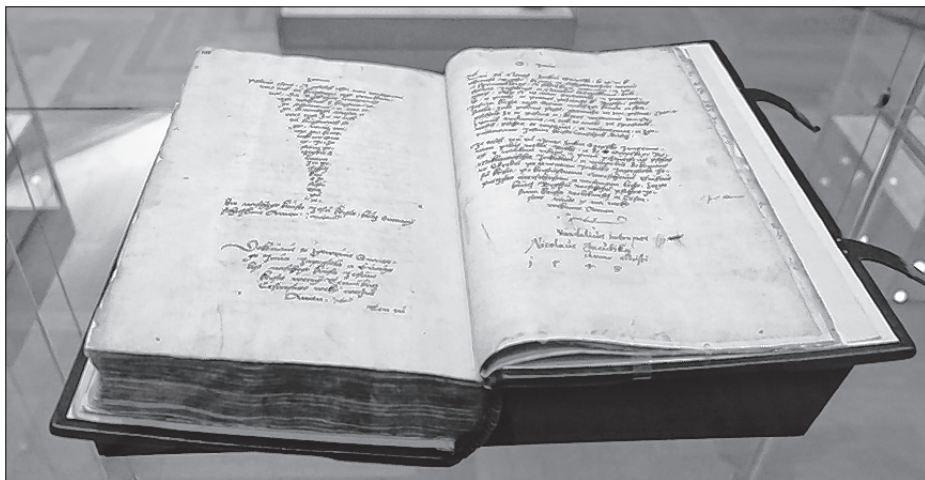
Přehlad

Serbskich domizniskich dnjow

61. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 7./8. julija 2007 we Wojere-cach

1. 8. junija 2008 we Wojerecach a w Čisku
2. 14. junija 2009 we Wojerecach a w Brětni
3. 13. junija 2010 we Wojerecach a w Čornym Chołmcu
4. 19. junija 2011 we Wojerecach a w Spalach
5. 10. junija 2012 we Wojerecach a w Narću
6. 9. junija 2013 we Wojerecach a w Nowej Łuce
7. 15. junija 2014 we Wojerecach a w Židzinom
8. 14. junija 2015 w Lejnom a w Ptačecach
9. 12. junija 2016 we Wojerecach
10. 18. junija 2017 w Sprjejcach a w Nowym Měsće

Rukopis Jakubicy wjeršk wustajeńcy

Rukopis Mikławša Jakubicy z lěta 1548 je hišće hač do 25. junija w reformaciskej wustajeńcy w Budyskim Serbskim muzeju widžeć.

Foto: Serbski muzej, M. Brycka

Štóz chce original rukopisneho přeložka Noweho zakonja Mikławša Jakubicy z lěta 1548 we wustajeńcy „Pjeć lětstotkow. Serbja a reformacija“ w Budyskim Serbskim muzeju widžeć, njech ma so do spěcha. Jenož hišće hač do 25. junija je drohoćinka widžeć. Potom wróci so zaso do swojeho wěsteho sklada w Statnej bibliotece w Berlinje. Podobnje ma so z tamnymaj unikatomaj, přenimaj serbskimaj čiščomaj – Albina Mollerowe delnjoserbske spěwarske z katechizmom z lěta 1574 a Wjacława Warichiusowy hornjoserbski katechizm z lěta 1597. Chowatej so potom zaso

w magacinje Serbskeje centralneje biblioteki a Zwickauskeje radneje šulskeje biblioteki. Tež přichodne generacije chcedza je hišće wobdźiwać.

Cyła galerija serbskeje nabožneje a zdobom narodneje literatury so tuchwilu w Serbskim muzeju hač do 27. awgusta prezentuje. Jenož zředka hdy su požónki wšelakich bibliotekow a archiwow takle w cyłku widžeć – přenje rukopisy a knižne wudaća, kotrychž mjena přeložerjow a wudawaćelow je drje kóždy serbski šuler hižo raz we wučbje słyša: Hrjehor Martini, Michał Frencl, Jan Bogumił Fabricius abo

Jan Bjedrich Fryco. Tež přenje swětné twórby kaž Jurja Mjenowa oda „Serbskeje rěče zamóženje a chwalba w rěčerskim kěrlišu“, kotraž „serbskich fromnych pisarjow“ sławi, abo dotal lědma znaty spěwnik Lipšćanskeje Sorabije, prawdžepodobnje z rukopisom Handrija Zejlerja, a dalše drohoćinky maja čestne městno.

Kohož pismowstwo mjenje zajimuje, namaka druhe zajimawostki z našich wosadow kaž drohotny pěskowy časnik z lěta 1690 z Hrodzišća abo z wustajenskich srědkow restawrowanej parlamentaj z Bukec z lěta 1891. Džak wupraja Serbski muzej na tutym městnje hišće raz zjawnje Bukečanskej wosadze za jeje dar.

Přišćem je tole jenož skromny wurězk přewšo bohateho nabožneho a narodneho žiwjenja ewangelskich Serbow, wo kotrymž bohužel džen a mjenje ludži našeje kónčiny wě. Bóh dať, zo namaka dosć Serbow a našich němских susodow, tež rjadownjow, towarstwow a serbskich Bjesadow, puć do wustajeńcy. Tež za młodych wopytowarjow je tam rók přihotowany mjez druhim z hru za młodych ludži, kotruž su šulerjo Bukečanskeje Ewangelskeje wyšeje šule zhromadnje z muzejownikami wuwili. Skedźbnic chcemy hižo na wjerškaj w awgusće: přednošk dr. Lubiny Malinkoweje „Ochranow a Serbja“ 23. awgusta a na finisažu 27. awgusta.

Andrea Pawlikowa

We Łazu Jana Pawoła Nagela wopominali

Skladnostnje dwacetych posmjertnin serbskeho komponista Jana Pawoła Nagela ze Złyčina wotmě so njedzeli, 21. meje, wopomnjenska swjatočnosť we Łazowskej cyrkwi. Wosadny farar Matthias Gnüchtel móžeše něhdže 60 zajimcow, mjez nimi

Günter Wjenk porěča we Łazowskej cyrkwi wo Janje Pawole Nagelu. Foće: A. Kirschke

swójbných a kolegow serbskeho hudźbnika, do Božeho domu witać. Günter Wjenk z Drěwcow porěča w němскеj a serbskej rěči wo žiwjenskim puću a zasužbach Nagela kaž tež wo swojich wosobinskih dopomnjenkach na njeboh přećela. Při tym pokaza mjez druhim na zwjazanosć hudźbnika z Łazowskim Božim domom. W nim bě Nagel w młodych lětach kantor a mjez druhim 1950 Serbski ewangelski cyrkwinski džen na piščelach přewodzať. Po přewróće bě so jako předsyda Domowiny, kotruž 13 mjesacow dołho nawjedowaše, wo to postarať, zo so Załožba za serbski lud wutwori a so załoženske zrěčenje we Łazowskej cyrkwi wotzamkny.

Hudźbnica Liana Bertók z Budyšina prezentowaše nowu cejdejku z twórbami Nagela, kotruž bě skladnostnje jubileja w swojim nakładnistwje ENA wudať. Nowy zynkošaňak wopřijima džesać hornjo- a delnjoserbskich chórowych sadźbow, džesać serbskich rejow za smyčkowy kwartet a sonatu za klawěr a husle. Swjatočnosť wobrubu wokalny ansambl „Klangwerkstatt Dresden – Vox sorabica“ z tři-

hłósnje zanjesenymi ludowymi spěwami.

Zarjadowanju w cyrkwi přizamkny so wopominanje při rowje Nagela na Łazowskim kěrchowje, hdžež zaklinča jeho znata kompozicija „Strowa sy, Marija“.

Andreas Kirschke / T.M.

Po swjatočności w cyrkwi počesćichu Nagela z kładženjom kwětkow na jeho row.

Bibliske hrono na drjewje

Bibliske hrona w mačeršćinje pyšachu něhdy serbske domy. Do tuteje drjewjaneje tafle, kotraž pochadźa z burskeje swójby w Šešowje, je wudźětane hrono Jezaja 54,10.

Počesćenje misionara J. A. Měrcinka

Wosebje w Kanadze a mjez polarnymi slědźerjemi njeje Hrodžišćan Jan Awgust Měrcink pozabyty. Wo tym swědča Miertsching Lake na Baffinowej kupje w Kanadze, dwurěčny jendźelsko-francoski zapisk w kanadiskim biografiskim słowniku a wšelake aktualne jendźelskorěčne knihi, kiž so hłownje na Měrcinkowe zapiski z arktiskeje ekspedije zloža.

Zo so tež w Němskej na Měrcinka njezabudže, wo to so wosebje Opelec mandźelskaj z Berlina hižo lěta starataj. Po tym zo staj w minjenych lětach wjacore nastawki wo nim wozjewiwoj, nastorči Wolfgang Opel lětsa wosebity projekt. Na jeho namjet prócowaše so towarstwo za polarnu filateliju, zo by Němska pošta wudała wosebitu listowu znamku a wotpowědny kołk składnostnje lětušich 200. narodnin Měrcinka. Woboje so na wikach listowych znamkow spočatk apryla w sewjerorynsko-westfalskim Leverkusenje předstaji. Z přednoškom na wikach a nastawkom w žurnalu „Polarphilatelie“ skedźbni Wolfgang Opel na njewšedne žiwjenje serbskeho misionara.

Měrcink narodži so 21. awgusta 1817 w Hrodžišću do pobožnej serbsko-něm-

ske-českeje swójby a přistupi jako młodźenc Ochranowskej bratrowskej jednoće. W jeje nadawku skutkowaše wot lěta 1844 jako wučer a misionar na Labradorje. Swojich znajomcow eskimowskeje rěče dla wobdźěli so wot 1850 do 1854 na pytansej ekspediji w arktiskim morju. Łódź „Sira“ Franklina drje wobsadka „Investigatora“ njenamaka, za to pak poradži so jim, lětstotki pytanu sewjerezapadnu pasažu wotkryć. Wo njewšednych dožiwjenjach a strapacach tuteje jězby rozpraweše Měrcink w dženiku, kiž wuńdže hižo lěto po nawróće a so spěšnje do wjacorych rěčow přeloži. Dokładnych wobkedźbowanjow dla njeje jeno zajmawa lektura za lajkow, ale tež wědomostnicy sej knihu hač do džensnišeho waža. Po krótkim nawróće do Łužicy poda so Měrcink 1856 na dalšu misionarsku službu do Južnej Afriki. W lěće 1869 so ze swójbu do Łužicy nawróći. Hač do swojeje smjerće bydleşe w Małym Wjelkowje, hźež džensa hišće jeho row namakamy.

Pjatk, 9. junija, w 20 hodź. přednošujetaj Opelec mandźelskaj w sotrowni w Małym Wjelkowje wo Měrcinku.

Lubina Malinkowa

Listowa wobalka, znamka a póstowy kołk za serbskeho misionara Jana Awgusta Měrcinka składnostnje jeho lětušich 200. narodnin

Repro: W. Opel, Foto: J. Maćij

Hiddensee

hišće drobny pěsk
lěpi na nohomaj
dopomnjenki we wobrazach
ze swěta a wětřika
za přičehnjenych – Neuendorf
Vitte – wikowanišćo a přistaw
Grieben – sewjerne hribowišćo
zabyta wudrjeńca Swantewita
wuček swjaty Swantiberg
pod nim w dalinje běly
slónčny přibrjoh
zwysoka swětlak
kiwa z lamliwje
kupy

Lenka 2017

„Čeść budź Bohu samemu“

Jubilarka Sonja Schmiedelowa Foto: U. Soeder

Dnja 10. junija swjeći najstarša serbsko-němska ewangelska kantorka, knjeni Sonja Schmiedelowa, w Załomju swoje 85. narodniny. Po tym zo běše jeje mandźelski, kantor Siegfried Schmiedel, hižo 1987 zemrěł, přewza wona z 55 lětami kantorstwo we Wjelećinje a wot 1997 sem w Załomju. Wot lěta 1999 wupomha wona jako organistka po wšej Hornjej Łužicy, wot Bukec hač samo do Rakec, dohromady w 26 wosadach, z wulkej radosću na serbskich a němskich Božich službach. Tež chórowe džěło z wjeselom wukonješe, tak mjez druhim w Chwaćicach. Zwjazanosć ze Serbami je čas žiwjenja začuwała, wšako pochadźa z Meltkec serbskeje swójby z Barta.

Z wulkej džakownosću napřečo Bohu Knjezej zhladuje jubilarka čita a strowa na tři lětdžesatki w swojim rjanym powołanju. Samo džens hišće rady a z wjeselosću na kemšach byrgluje.

Přejemy Soni Schmiedelowej nadal Bože žohnowanje a sylnu serbsku wutrobu.

Lenka Wiesnerowa

Dr. Jens Buliš na diako- na wuswjećeny

Noweju diakonow wuswjećil je Drježdžansko-Mišnjanski biskop Heinrich Timmerers sobotu, 6. meje, w Dwórskej cyrkwi w Drježdžanach. Swjećiznu přijimaštaj dr. Jens Buliš, rodzeny 1972 w Lipsku a nětko w Chróscicach bydla, kaž tež z Pólskeje pochadźacy Łukasz Puchała, 1991 rodzeny a wot 2015 w Němskej skutkowacy. Džiwa-jo na wulku ličbu pólskich wěriwych čita-ču ewangelij němsce a pólsce. Na kóncu Božeje mše zaspěwachu serbski kěrluš. Samsny džen nawječor je dr. Buliš přeni raz na Božej mši w Chróscanskej cyrkwi měšnikaj asistował, ewangelij přednjest a předował. Kemšam přizamkny so zetka-nje z wosadnymi. *T.M.*

Wo Hodzijskej wosadže w Serbskim muzeju

We wobłuku wosebiteje wustajejeje „Pječ lětstotkow. Serbja a reformacija“ Budyskeho Serbskeho muzeja bě 10. meje direktorka muzeja, knjeni Christina Boguszowa, na přednošk dr. Jensa Buliša přeprósyla. Tute přeprósenje bě nahladna ličba něhdže 30 serbskich a němskich zajimcow scěhowała. Přiwabił bě jich tema němsko-rěčneho přednoška „Trotz Warichius und Wendenpapst. Die verblässenden Bilder des sorbischen Göda“. Knjez dr. Buliš, kiž je jako wobrotny a zajimawy přednošowar znaty, rysowaše stawizny Hodzijskeje wosady wot jeje založenja w lěće 1076 – natwar přenjeje cyrkwe – hač do přitomnosće. Wusahowacaj fararjej běštaj tam Wjaclaw Warichius (1564–1618) a Jaroměr Hendrich Imiš (1819–1897). Warichius bě přenju čišćanu serbsku knihu wudał, mjeztym zo zdoby sej Imiš jako nimoměry angažowany serbski duchowny přimjeno „Wendenpapst“. Zajimawe bě slyšeć, kajki bě něhdy wotběh štyri hodžiny trajacych Božich službow, kotrež běchu džělene: serbska Boža služba za serbsku ludnosć a němska za němskich wobydlerjow, wosebje ryčerkublerjow, temu přizamkny so zhromadne Bože wotkazanje. Serbski podžěl we wosadnym žiwjenju so w běhu lět dale a bóle pozhubjowaše a za čas nacionalsocializma pod fararjom Arnoštom Wjezarjom womjelkny. Po Druhej swětowej wójnje skutkowaše farar Gerat Lazar w Hodžiju a prócowaše so wo zbudženje serbskeho žiwjenja, tola ze snadnym wuspěchom.

Serbske slědy so džensa hišće w Hodžiju namakaja, ale wone su skromne. Prócowanja nětčišeho wosadneho fararja Christophu Rummela a Krawcec swójby z Wunjowa su wobdžiwjanja hódne a zasłuža sej wulke připóznaće.

Měrcin Wirth

Knihawo reformaciji na Praskich wikach

Kóžde lěto w meji wobdžěla so Ludowe nakładnistwo Domowina na knižnych wikach „Svět knihy“ w Praze. Lětsa stejše wot 11. do 14. meje nowa publikacija „Pječ lětstotkow. Serbja a reformacija“ w srjedžišću a žněješe njewšednje čily wothlós. Biblioteki a wopytowarjo so za nju zajimowachu a sej ju kupichu. Sobotu popołdnu předstaji wudawačel, Serbski superintendent Jan Malink, knihu 20 zajimcam na historiskim městnje we Łužiskim seminarje. Po přednošku bjesadowachu přítomni hišće při kofeju a přikusku. Džakujemy so Towaršnosći přečelow Łužicy za wutrobitu hospodliwosć a za dotholětne zhromadne džěło.

Marka Maćijowa

Předsyda Towaršnosće přečelow Łužicy Lukáš Novosad wita hosći na prezentaciju reformaciskeje knihy w rumnosćach Łužiskeho seminara w Praze. Foto: M. Hrabal

Dwurěčne kemše w stanje

Hižo wot lěta 2000 swjeća so na Bože spěće w Malešecach dwurěčne kemše. Tak zeńdže so tež lětsa zaso wokoło 200 wěriwych w swjedženskim stanje, kotřiž běchu z najwšelakorišich wosadow přichwatali. Zastupjene běchu Malešecy, Chwaćicy, Hućina, Poršicy, Budyšink, Radwor, Hrodžišćo a Michałska wosada z Budyšina. Kemše swjećachu wosadny farar Noack, Poršiski farar Ramsch, predikant Jens Winkler a Serbski superintendent Jan Malink. Wón pokaza w předowanju na reformaciju, kotraž je serbskim wosadam Bože słowo tež w pisomnej formje

přinjesła, štož je wjedło w běhu časa k polěpšenju zhromadneho žiwjenja. Chrystus je w slowje tež po swojim wotchadže do njebjes přítomny a chce w Božich domach a we wutrobach wěriwych bydlic. Po kemšach zahrachu Poršicy a Malešanscy dujerjo ze zešiwkow serbskich spěwow za pozawnowe chóry. Hdyž zaklinčeštej pěsni „Hdžež so módrja zelenja“ a „Lubka lilija“, ludžo w stanje mócnje sobu spěwachu. Pokročowachu z tradicionalnym wjesnym swjedženjom, za kotryž bě wjesna młodžina stan natwarila.

jm

Bukečanska bjesada na pohrjebnišću džělała

Bukečanska bjesada je so wutoru, 16. meje, na pohrjebnišću w Bukecach zetkala. Čłonojo Bjesady su z wulkimi a małymi nožicami a piłami serbske narowne kamjenje wot kerkow a rostlinow wuswobodžili. Na wulkim rownišću Matekec kublerskeje swójby hromadži wosada wot lěta 2005 narowne pomniki ze serbskimi napisami. Foto: M. Krygar

Literarne wubědźowanje 2017

Kaž kóždy druhe lěto přewjedźetej Ludowe nakładnistwo Domowina a Załožba za serbski lud tež lěta zaso literarne wubědźowanje za młodych pisacych do 35 lět. Zazběh budže 8. smažnika w Smolerjec kniharni w měsće z wosebitym čitanjom z rjada Paternoster a ze zabawnym hudźbnym wobrubjenjom. Posledni termin zapodaća twórbow za wubědźowanje budže 30. winowc.

Do winowych žnjow drje je hišće dołha noha, ale mudre serbske hrónčko wě: Wšitko z dobrej chwili, njepřehoń mi hilu! Abo bóle strózbje (po němskim): Dobra wěc chce chwilu měć. (Gut Ding will Weile haben.) To však płaći tež za dobrou baseń, za dobrou dźiwadłowu hru abo dobre powědančko. Kónc lěta jury najlěpše twórbu mytuje. K tomu spožči za najlěpšej přinošaj pisacych pod 16 lětami wosebitej myće.

Tuž z młodej mocu pjera so jimać! Pisajće wo džensnišim času, wo zaštosći abo

Zbožowni mytowani literarneho wubědźowanja 2015

Foto: M. Bulank

wo přichodze, wo ludžoch, kiž su wam blišcy, wo swojich wobkedźbowanjach a nazhonjenjach, wo zbožownych wokomikach

abo strachach, wo swojich sonach a swojich žedźbach!

John Petrik a Pětr Thiemann

Tak wzyj tej ruce mójej

So nimm denn meine Hände
Haj, wzmi ty ruce mojej
Spěwarske č. 316

Tak wzyj tej ruce mójej
a wjez mjo sam,
až do twójeje ruki
tu dušu dam.
Sam hyc se njebdu zwěrić,
nic kročalki,
swój stup cu jenož měrić
tak pó tebi.

Ty z twójim šćidłom kryjoš
mi wutrobu,
ty měr do njeje lejoš
a zbóžnosć wšu.
Co wóna raz mi bóleć,
dyž styskna jo,
se njedam gla tog mólić,
ty wjezoš mjo.

A dyž pó dźiwnej šćežce
džo twója móc,
mjo dzeržyš, njesoš wěšće
pčez čěmnu noc.
Wzyj tež tej ruce mójej,
dyž cas jo tam,
až do twójeje ruki
tu dušu dam!

Julie Hausmann 1862
slěpjański: Roža Šenkarjowa

Skazanka

Z tym skazam abonement časopisa Pomhaj Bóh.

mjeno, předmjeno

dróha

PLZ, město/wjes

datum

podpismo

Přepokazam lětnje abonentski pjenjz we wysokosći 8 eurow na konto DE03 8555 0000 1000 0831 67 Serbskeho ewangelskeho towarstwa při wokrjesnej nalutowarni Budyšin (BIC: SOLADES1BAT).

Dam Serbskemu ewangelskemu towarstwu poňnomóc, lětnje _____ eurow wot mojeho konta wotknihować, doniž njeznapřećiwju.

mějićel/ka konta:

IBAN:

BIC:

mjeno banki:

datum

podpismo

Swoju skazanku pósćelće prošu na:

Serbske ewangelske towarstwo, Měrcin Wirth, Priwatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen.

Powěšće

Cyrkej w delnołužiskim Tšupcu, hdžež wotměje so 1. a 2. julija lětuši Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń (hlej přeprašenje na stronje 2). Boži dom je wuznamny pomnik architektury, natwarjeny wot 1828 do 1832 po planach znateho Berlinskeho architekta Karla Friedricha Schinckela. Foto: J. Malink

Oberlichtenau. Bibliska zahrada w tutej wsi pola Połčnicy ma nowu trajnu wustajeńcu. Pod titulom „Wot Kanaana do Sakskeje – Expo testamenta“ wěnuje so přehladka pochadej, stawiznam, rozšěrjenju a skutkowanju biblije. Zběrka pochadza wot Bonnkeho teologija a publicista Francoisa Traudischa. Wona je jónkrót na a bě hižo ze zakładom mnohich wustajeńcow biblijow po wšej Němskej.

Tšupc. Šula za dolnosersku rěc a kulturu zarjadowaše 10. meje přednošk wo reformaciji pola Serbow. Superintendent Malink wěnowaše so wosebje zaslužbam Albina Mollera, pochadzaceho z Tšupca, kotryž bě 1574 přěnu serbsku knihu wudał. Skedźbni na to, zo bě Moller

knihu na swoje košty čišćeć dał. Po wudaću knihi dyrbeše so teologiskich prašenjow dla Tšupčanskeje fary wzdać a so jako astronom žiwjeć.

Choćebuz. Wo serbskich fararjach, kotřiž skutkowachu wot 16. do 19. lětstotka w měsće Gubinje, přednošowaše štwórtk, 18. meje, dr. Hanna Kurowscyna w Šuli za dolnosersku rěc a kulturu. Za Serbow Gubinskeje wosady, bydlačych wosebje we wokolnych wsach, mějachu tehdy w měsće Serbsku cyrkej.

Choćebuz. Pjatk, 19. meje, zahaji so pod heslom „Rozmějoš, což lazujoš?“ dalše bibliske kolo, na kotrymž su zajimcy přeprašeni k zhromadnemu čitanju a diskutowanju bibliskich tekstow. Zhromadnej zarjadowarjej koła stej Spěchowanske towaristwo za serbsku rěc w cerkwi a Šula za dolnosersku rěc a kulturu, w kotrejež rumnosćach so zeńdženja wotměwaja.

Rakecy. Rakečanska bjesada bě pjatk wječor, 19. meje, přeprasyła na zetkanje na Dubiču. Na rjanym nalětnim wječorku zanjesechu sobustawy Bjesady a jich hosćo zhromadnje serbske kěrlušy a ludowe spěwy.

Budyšin. Na zjawnym wjedženju po reformaciskej wustajeńcy w Budyskim Serbskim muzeju je so njedzelu popołdnu, 21. meje, wjac hač dwaceći serbskich a němskich zajimcow wobdźěliło a wuwjedženja sup. Malinka k 500 lětam serbskeho ewangelskeho žiwjenja sčeho wato. Wodženje bě poskitk we wobłuku 40. mjezynarodneho dnja muzejow.

Dary

W aprylu je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 50 eurow a 10 eurow a za Pomhaj Bóh 92 eurow, 42 eurow, 10 eurow a 4 eura. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 175 lětami, 14. junija 1842, narodži so **Gusta Hatas** jako syn žiwnosćerja a wojnarja w Małej Dubrawje na žiwnoći č. 3, kotraž tam dźensa hišće na južnym boku wjeski wobsteji. Džělaše we wuhlowych jamach w Měrkowje a Wulkej Dubrawje. Po swjatoku pisaše w tradiciji znateho ludoweho basnika Pětra Mlónka basnje a kěrlušy, kotrež w serbskich nowinach a časopisach wozjewi. 1880 załoži chorych podpěrace towarstwo we Wulkej Dubrawje a tute přez lěta jako předsyda nawjedowaše. Powotany wot Hodźijskeho fararja Imiša, bě wot 1882 jako kolporter Serbskeho luterskeho knihowneho towarstwa kóždy lěto po ewangelskich wsach Hornjeje Łužicy po puću a roznošowaše serbske nabožne knihi. Tute zastojnstwo nimale lětdžesatkaj hač do swojeje smjerće wukonješe. 1890 přistupi Maćicy Serbskej, 1893 slušese k załožerjam serbskeho towarstwa w Chwaćicach a sta so z jeho předsydu. Staraše so sobu wo to, zo so w Chwaćicach

cyrkej natwari. 1894 woženi so do Hornjeho Wujězda, hdžež 1901 zemřě. Jeho row na tamnišim kěrchowje njeje zdźeržany. T.M.

Přeprašujemy

W juniju wysyła so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.

- 04.06. 1. dzeń swjatkow**
09.30 dwurěčne kemše w Hodźiju (farar Rummel)
09.30 dwurěčne kemše z Božim wotkazanjom w Slepom (fararka Malinkowa, M. Hermaš)
12.00 nutrnošć w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)
- 05.06. 2. dzeń swjatkow**
14.00 namša w Turjeju (farar Pjech)
- 07.06. srjeda**
19.00 Bjesada w Rakecach we farskej bróžni
- 11.06. Swjedzeń Swjateje Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)
- 13.06. wutora**
18.30 Bjesada we Wužežku pola Krygarjec
- 18.06. 1. njedzela po Swjatej Trojicy**
10.00 dwurěčne kemše z Božim wotkazanjom w Sprječach (sup. Malink), po tym program domizniskeho dnja
12.00 nutrnošć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 01.07. sobota**
14.00 zahajenje Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja w Tšupcu
- 02.07. 3. njedzela po Swjatej Trojicy**
10.00 swjedženska namša z Božim wotkazanjom w Tšupcu, po tym program Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.